

SZIGORUAN BIZALMAS!

J e g y z ő k ö n y v

a Magyar Tudományos Akadémia Elnökségének 1955. április 23-án szombaton de. 11 órakor megtartott 3. sz. üléséről.

Jelen voltak: Gombás Pál alelnök, Osztrovszki György főtitkár, Alexits György, Erdey-Gruz Tibor, Hevesi Gyula, Lukács György, Molnár Erik, Sedlmayr Kurt elnökségi tagok,
Szabolcsi Bence, Fogarasi Béla, Riesz Frigyes, Manninger Rezső, Maucha Rezső, Mihailich Győző, Verő József, Schulek Elemér osztályelnökök.

Külföldön tartózkodik: Rusznyák István elnök, Ligeti Lajos alelnök, Straub F. Brunó elnökségi tag.

Kimentette magát
elfoglaltsága miatt: Novobátzky Károly elnökségi tag.

Meghivottak:

valamennyi napirendi ponthoz: Molnár Béla MTA Hivatalának vezetője

I. napirendi ponthoz: Somos András osztálytitkár, Kotlán Sándor, Mócsy János, Soó Rezső osztályvezetőségi tagok, Páris János szaktitkár,

II. napirendi ponthoz: Mátrai László lev. tag, az Enciklopédia Főbizottság alelnöke, Kovács Máté, a Magyar Enciklopédia főszerkesztője, Bernát György, az Akadémiai Kiadó igazgatója, Puskás Ferenc, az Akadémiai Nyomda igazgatója, Kiss István, MTA Hivatala Vállalati Osztályának vezetője.

N a p i r e n d :

I. Beszámoló az Agrártudományok Osztálya munkájáról és feladatairól.

Előadó: Somos András osztálytitkár.

II. A Magyar Enciklopédia megalkotásában résztvevő akadémiai szervek feladatköréről és együttműködéséről.

Előadó: Kovács Máté, a Magyar Enciklopédia főszerkesztője.

III. Egyebek.

Gombás Pál alelnök üdvözli az Elnökség megjelent tagjait és az ülést megnyitja.

A jegyzőkönyv hitelesítésére felkéri Hevesi Gyula elnökségi tagot és Manninger Rezső osztályelnököt.

I.

Beszámoló az Agrártudományok Osztálya munkájáról és feladatairól.

Somos András osztálytitkár az Elnökség elé terjesztett, az Agrártudományok Osztálya 1954 évi munkájáról szóló jelentést a következőkkel egészíti ki:

- a./ A jelentés 4. oldalán, ahol a mezőgazdaság gépesítéséről van szó, a helyzet sokkal kedvezőbb, mint azt a jelentés megállapítja. Az FM főbizottsága az Akadémia Gépesítési Főbizottságával szoros kapcsolatot épített ki s ezen együttműködés következtében a munka lényegesen javult.
- b./ A jelentés 6. oldalán egy elírás szerepel, ennél fogva a 6. oldal 2. bekezdése a következőképpen módosul:
"Az említett hiányosságok eredményes felszámolása céljából ...

Erdey-Gruz Tibor elnökségi tag: A jelentés véleménye szerint tulnyomó részben a növénytermesztéssel kapcsolatos problémákkal foglalkozik. Kérdés, foglalkozott-e az Osztály az állattenyésztés terén mutatkozó elmaradás problémáival és ezzel kapcsolatban milyen intézkedések volnának szükségesek az Osztály részéről.

Lukács György elnökségi tag a jelentésben többször előforduló kifejezésekre hívja fel a figyelmet:

A 2. oldal utolsó bekezdésében szerepel "a talajművelésben megnyilvánuló sematizmus mielőbbi felszámolása; a 3. oldal első bekezdésében a nyári mélyművelés sematikus alkalmazása; 5. oldalon a micsurini biológia mechanikus alkalmazásáról van szó. Ezekből a kifejezésekből úgy látja, hogy a metafizikai és a dialektikus materialista gondolkodás ellentétéről van itt szó. Az osztály munkája oda fejlődött, hogy gyakorlati munkájában beleütközik ezekben az ellenmondásokba.

A jelentés megállapítja, hogy az Osztály a micsurini biológia terjesztése terén nem tud komoly eredményt felmutatni. Ez is azt mutatja, hogy az agrártudományokban a dialektikus materializmus alkalmazására rendkívül nagy szükség van. Nagy haladást lát az Osztály munkájában, kéri azonban az Osztály tagjait, tegyenek lépéseket abban az irányban, hogy a tudományt az általa felvetett szempontból is fejlesszék.

Schulek Elemér osztályelnök felveti, hogy a jelentésben nem szerepel a gyógynövénytermesztés és gyűjtés kérdése, pedig ez a probléma Magyarország exportja szempontjából rendkívül fontos. Választ kér arra vonatkozólag, hogy ez a kérdés a biológiai vagy az agrártudományi osztályhoz tartozik-e?

Seldmayr Kurt elnökségi tag :

Kettőség áll fenn a mezőgazdasági kutatás irányításában. Ugyanis a kutatások egy részét az FM Kísérleti és Propaganda Főosztálya irányítja, ebben a munkában az akadémikusok is részt vesznek. Ez a kettőség nem jelent veszélyt, hanem elősegíti a gyakorlati való kapcsolat megvalósulását. Bizonyos kérdések mégis csak az FM tárcán belül kerülnek elintézésre.

Schulek osztályelnök kérdésére megjegyzi, hogy az FM-nek van egy gyógynövény kutató intézete és Sárkány professzor foglalkozik például a máknemesítési problémákkal. Akadémiai Bizottság azonban ezzel a kérdéssel nem foglalkozik.

A továbbiakban hangsúlyozza, hogy a fiziológiai-genetikai részből a növényneveléshez és az állattenyésztéshez nem kapnak elég segítséget. Ez egyrészt arra vezethető vissza, hogy a Genetikai Intézet az V. Osztályhoz tartozik és így kevesebb közvetlen segítséget nyújt a mezőgazdaságnak, másrészt nem sikerült eddig megszervezni Martonvásáron a növényélettani osztályt, ill. csoportot, amely nélkül nagyon sok elméleti kérdés megoldásához nem tudnak hozzáfogni. Kimondottan akadémiai feladat lenne a micsurini biológiával kapcsolatos genetikai feladatokkal való foglalkozás is. Potapov professzor eltávozása óta a növényélettani kutatások nem fejlődnek. Az alsógödi intézetben folyó munka is abbamaradt.

A növénynevelés, termesztés és a növényélettani kutatások fejlesztése szempontjából kéri az Elnökség segítségét ahhoz, hogy Martonvásáron az akadémiai szinten folyó tudományos kutató munka megindulhasson.

Fogarasi Béla osztályelnök örömeinek ad kifejezést az FM munkájában való részvételt illetőleg, mert ez az élettal való kapcsolatot jelenti. Azonban rámutat arra, hogy ebben az együttműködésben elmosódik az Akadémia, az akadémikusok és az akadémiai osztályok szerepe, és ez az Akadémia szempontjából helytelen. Az Akadémia támogatásának elsőrangú szerepet kell játszania.

A jelentés helyesen utal arra, hogy nem tisztáztuk a micsurini biológiával kapcsolatosan felmerült kérdéseket, hogy nem fordítottunk kellő gondot a morganisták és micsurinisták között folyó ideológiai harcra. Az 5. oldal végén és a 6. oldal elején a jelentés a morganista genetika és a micsurini biológia kérdéseivel kapcsolatban megállapítja, hogy az utóbbi időben elmosódott a tudomány pártosságának kidomborítása, a tudományterületen folyó harcban. Ennek a kérdésnek rendkívül káros következményei lehetnek, és ezért kéri az Osztályt, hogy a megállapításokon túlmenően és az eddigiektől eltérően, aktív módon foglaljon állást és rendezzen ezekben a kérdésekben tudományos vitát.

Osztrovszki György főtitkár megjegyzi, hogy a jelentés nem tartalmazza az Osztály intézeti hálózatának problémáját, fejlesztését. Az utolsó évek tapasztalatai alapján indokoltnak látja a szarvasi Öntözési és az alsógödi Intézet átvételét.

Somos András osztálytitkár válaszolva Erdey-Gruz Tibor elnökségi tag kérdésére elmondja, hogy az Osztály az állattenyésztés fontosságát ugyanugy látja, mint a növénytermesztését. Rendezett is két ilyen irányú kongresszust, ezenkívül négy akadémiai téma foglalkozik akadémikusok irányítása mellett ezekkel a kérdésekkel. A növénytermesztés területén valóban előbbre vagyunk, de ez nemzetközileg is így van. Tény az is, hogy az Osztály az állattenyésztéssel nem tudott megfelelően foglalkozni, mert ilyen természetű intézete az Osztálynak nincsen és a kísérletek az FM-hez tartozó intézetekben folynak. Ami Lukács elnökségi tag hozzászólását illeti, az Osztály tagjai is úgy látják, hogy munkájukban a módszertani kérdések egyre inkább előtérbe kerülnek és a dialektikus materializmus alkalmazása nélkül helyes megoldást találni nem tudnak, így a továbbfejlődés nem lehetséges. Martonvásáron a munkalehetőségek rendezését ő is rendkívül fontosnak tartja.

Schulek Elemér osztályelnök hozzászólását illetőleg kifejti, hogy a gyógynövénytermesztés oktatása a Kertészeti Főiskolán folyik, ilyen profilu állami gazdaságok létesültek, gyógynövény kutató intézet van. Főbizottság ezzel a kérdéssel eddig nem foglalkozott. Az Akadémia rendezett egy ilyen tárgyú ankétot, de ez nem sikerült megfelelően. Véleménye szerint is a gyógynövénytermesztés területén felmerült problémákon rövid időn belül javítani kell.

Egyetért Fogarasi osztályelnök hozzászólásával és a határozati javaslatokban már tettek is ilyen irányú lépéseket a hibák kijavítására. Egy széleskörű vita rendezését a Micsurin centenárium alkalmából előirányozták.

Osztrovszki főtitkár hozzászólását illetően - a szarvasi és az alsógödi intézet átvételével kapcsolatban - állást foglalni nem tud, azonban meg kell mondania, hogy az Osztály a meglévő intézeteivel is a legnagyobb nehézségekkel küzd. Nem sikerült még megoldani a Martonvásári Intézet kibővítését, nem tudtak az intézetben a kutatóknak megfelelő helyet biztosítani, a Vác-rátóti Botanikai Kutató Intézetben sem sikerült még a problémákat véglegesen megoldani, a Soproni Talajbiológiai Kutató Laboratórium helyzete is Fehér Dániel halálával megoldatlan. Míg az Osztály ilyen nehézségekkel küzd, újabb intézetek átvételére nem kerülhet sor.

Gombás Pál alelnök kérdezi, hogy a martonvásári intézetben előállott elhelyezési nehézségeknek az intézet létszámnövekedése, vagy pedig a hiányos felszerelés az oka?

Sedlmayr Kurt elnökségi tag elmondja, hogy a Martonvásári Intézet Gazdasága nincs olyan állapotban, hogy az méltó lenne egy akadémiai intézet gazdaságához. Martonvásáron nincs meg a kutatás előfeltétele, nincsenek megfelelő munkahelyek, laboratóriumok.

Lukács György elnökségi tag javasolja, hogy az Osztály dolgozzon ki egy tervezetet arra vonatkozólag, hogyan kívánja az intézeti hálózatát kiegészíteni.

Aggályát fejezi ki a micsurini ünnepség keretében tartandó ankéttel kapcsolatban. Az ünnepélyre való tekintettel ne legyen az ankét egy formális megoldás, komoly vitaülést kell tartani.

Erdey-Gruz Tibor elnökségi tag Osztrovszki főtitkár javaslatára visszatérve nem tartja helyesnek az alsógödi intézet átvételét több szempontból, így például: az alsógödi intézet alkalmas a tanárképzés terén a gyakorlati oktatásra. Az Oktatásügyi Minisztérium részéről örömmel venné, ha együttműködés jönne létre és az Akadémia egy akadémiai részleg megszervezésével kapcsolódnék az intézet munkájába.

Spó Rezső osztályvezetőségi tag Somos osztálytitkár hozzászólását kívánja kiegészíteni:

1./ A gyógynövénytermesztés kérdésében kooperáció létesüljön a IV. és a VII. Osztály között, ezért komplexbizottság létrehozását javasolja.

2./ Kiemeli, hogy milyen nehéz helyzetbe jutott a növényélet-tan helyzete Potapov professzor eltávozásával. Egy komoly növényélet-tani intézetre feltétlenül szükség van. Tehetséges fiatal kutatókat nevelt Potapov professzor, azonban egy megfelelő vezető személyre van szükség.

3./ A biológiában felmerült problémákat véleménye szerint csak a készülő Biológiai Csoport fogja megoldani.

Hevesi Gyula elnökségi tag felvilágosítást kér arra vonatkozólag, hogy a növénytermesztési főbizottságon belül milyen szakbizottságok működnek.

Ugy látja, hogy az Osztály nem elég komolyan foglalkozik a tudományos kérdések feltárásával. Az Osztály nem gyűjti össze megfelelően azon szakembereit, akik a kérdések tudományos elemzésében megfelelően részt tudnának venni.

Javasolja, hogy az Osztály vizsgálja felül a főbizottságai felépítését és vegye át más osztályoktól a szervezet terén már eddig elért tapasztalatokat.

Sedlmayr Kurt elnökségi tag Hevesi elnökségi tagnak válaszolva elmondja, hogy a Növény-nemesítési Főbizottság mellett működnek különböző albizottságok, témabizottságok és szoros kapcsolatot tartanak az FM főbizottságával is. Legfontosabbnak tartja a munka megjavítását a növénytermesztési és a gépesítés terén. Egyetért Lukács elnökségi taggal, hogy a micsurini ünnepség nem alkalmas komoly vita rendezésére.

Alexits György és Lukács György elnökségi tagok a határozati javaslat 6.pontjával kapcsolatban kérnek felvilágosítást. Hogyan állanak a kiadásra javasolt évkönyvek kéziratai ?

Somos András osztálytitkár bejelenti, hogy a Martonvásári Mezőgazdasági Kutató Intézet Évkönyvének anyaga készen van, a többi ebben az évben valószínű nem készül el.

H a t á r o z a t :

1./ Elnökség az Agrártudományok Osztályának jelen-tését különös tekintettel Lukács György, Seclmayr Kurt elnökségi tagok és Fogarasi Béla osztályelnök hozzászólásaira, elfogadja.

2./ Elnökség a "Határozati javaslat" 6./pontját a következőképpen egészíti ki:

"Az osztályhoz tartozó intézetek tudományos eredményeinek /Évkönyv/ közzétételére biztosítani kell a megfelelő papírkertet és nyomdai kapa-citást.- E célból a IV.Osztály Vezetősége lép-jen kapcsolatba az Akadémia Könyv- és Folyóirat-kiadó Bizottságával és az Akadémiai Kiadóval."

Felelős: Manninger Rezső osztályelnök.

3./ A IV.Osztály Vezetősége létesítsen a IV., V. és VII.Osztály tagjaiból egy gyógynövénytermesz-tési kérdésekkel foglalkozó komplexbizottságot.

Felelős: Manninger Rezső osztályelnök.

4./ A IV.Osztály az intézeti hálózata továbbfejlesztésére - különös tekintettel Erdey-Gruz Tibor elnökségi tag hozzászólására - dolgozzon ki egy tervet, ezt terjessze az elnök és főtitkár elé. A tervezetet Seclmayr elnökségi tag és az érde-kelt tárcák bevonásával tárgyalják meg.

Felelős: Rusznyák István elnök.

.....

II.

A Magyar Enciklopédia megalkotásában résztvevő akadémiai szervek feladatköréről és együttműködéséről.

Kovács Máté, a Magyar Enciklopédia főszerkesztője vázolja, hogy miért vált szükségessé ezen szervek feladatkörére és együttműködésére vonatkozó szabályzat elkészítése.

Kiss István, a MTA Hivatala Vállalati Osztályának vezetője, a szabályzat IV. fejezet 1./ pontjával kapcsolatosan nem látja biztosítottak az Akadémiai Kiadó igazgatójának jogait arra vonatkozólag, hogy az Enciklopédia Szerkesztőségének működését gazdasági szempontból megfelelően ellenőrizze, ezzel szemben a felelősség jogilag teljes mértékben az Akadémiai Kiadó igazgatójára hárul.

Javasolja, hogy a Magyar Enciklopédia Szerkesztősége alakuljon át önálló intézménnyé, ahol a főszerkesztő, illetőleg igazgató teljes mértékben, jogilag is felelős az Enciklopédia szerkesztőségének gazdálkodásáért. Az önálló intézménnyé való átalakulás semmiféle anyagi kihatással nem jár, csupán adminisztratív jellegű.

Alexits György elnökségi tag egyetért az elhangzott javaslattal azzal a kiegészítéssel, hogy valahányszor a Magyar Enciklopédia egy-egy kötete elkészül, azt a Szerkesztőség azonnal tartozik átadni az Akadémiai Kiadónak.

H a t á r o z a t :

- 1./ A Magyar Tudományos Akadémia elnöke előterjesztéssel forduljon a Minisztertanácshoz, melyben kérje az Enciklopédia Szerkesztőségének az Akadémia felügyelete alatt álló, önálló intézménnyé való átszervezését.

Felelős: Rusznyák István elnök.

- 2./ Az előző 1./ pont alapján - amennyiben a Minisztertanács az Akadémia elnökének előterjesztését jóváhagyja - Elnökség a Magyar Enciklopédia megalkotásában résztvevő akadémiai szervek feladatkörére és együttműködésére vonatkozó szabályzatot a IV. fejezet 1./ pontjának következő módosításával hagyja jóvá:

"A Magyar Enciklopédia Szerkesztősége a Magyar Tudományos Akadémia felügyelete alatt álló önálló intézmény".

III.

Székfoglaló megtartásának bejelentése.

Gombás Pál alelnök bejelenti, hogy Freund Mihály rendes tag 1955. január 21.-én tartotta székfoglalóját "Motorkező-olajok fáradási jelenségei" címmel. Kéri a székfoglaló jóváhagyását.

H a t á r o z a t:

Elnökség Freund Mihály rendes tag székfoglalóját jóváhagyja és számára a diploma kiadását elrendeli.

Felelős: Rusznyák István elnök.

.....

Schulek Elemér osztályelnök javasolja, hogy Elnökség utasítsa az egyes osztályok elnökeit, hogy az akadémiai diplomákat osztályülés keretében ünnepélyesen, az illető tag tudományos érdemeinek méltatása mellett adják át. Javasolja továbbá, hogy az új alapszabály tartalmazza, hogy az akadémiai tiszteletdíj csak a székfoglaló megtartása után következő hónap 1-től folyósítandó:

H a t á r o z a t

Jövőben az akadémiai diplomákat az osztályelnökök osztályülés keretében ünnepélyesen, az illető tag tudományos érdemeinek méltatása mellett adják át, és a méltatás jelenjék meg az Akadémiai Értesítőben is.

Felelős: Osztrovszki György főtitkár.

K. m. f.

A jegyzőkönyv hiteles:

MANNINGER REZSŐ sk.
osztályelnök.

HEVESI GYULA sk.
elnökségi tag.